

РОЖИК ЄВГЕН МИКОЛАЙОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри криміналістики*

НЕГАТИВНІ ОБСТАВИНИ В СТРУКТУРІ НАСЛІДКІВ ЗЛОЧИНУ

Злочинна діяльність (як і будь яка людська діяльність) залишає по собі відповідні наслідки у навколишньому середовищі, що призводить до зміни його структури. Під час дослідження вказаних змін слідчий ретроспективно відтворює подію злочину та дії, які вчинялись для досягнення злочинного результату.

Однак слід зазначити, що під час вивчення обстановки злочину слідчий має ставити під сумнів будь-яку зміну у її структурі, оскільки їх поява може бути спричинена навмисними діями злочинця, спрямованими на інсценування як події злочину, так і окремих її елементів.

У науковій літературі інсценування злочину заведено відносити до протидії розслідування злочинів. Природне бажання особи, яка вчинила злочин, уникнути відповідальності й покарання за скоєне завжди спонукає вживати заходів із метою приховування факту вчинення протиправного діяння, знищення його слідів, «нейтралізації» очевидців тощо. Якщо ж раніше дії злочинців найчастіше зводилися до одиничних актів скоєння злочинів і для них головним було не залишити слідів, за якими їх могли б установити та викрити, сьогодні злочинність змінилася не лише кількісно, а і якісно, що виявляється не в окремих актах злочинів, а в системі злочинної діяльності [1, с. 9].

Як справедливо зазначав Р.С. Белкін, досліджуючи зміст цього поняття, що, якщо раніше під протидією розслідуванню розуміли «переважно різні форми й способи приховування злочинів, то тепер це поняття наповнилося ширшим змістом і може бути визначене як навмисна діяльність із метою перешкоджання вирішенню завдань розслідування й установленню істини у кримінальній справі» [2, с. 129].

Інсценування злочину (як одна з форм протидії розслідуванню) може розглядатись «як створення злочинцем доказів, які у своїй сукупності утворюють обстановку, характерну для визначеної, бажаної злочинцем події», про що зазначали Ю.П. Аленін та В.В. Тіщенко [3, с. 15].

Р.С. Белкін указував на те, що інсценуванням злочину є «створення обстановки, яка практично не відповідає події, що сталася на цьому місці, може доповнюватися поведінкою і помилковими повідомленнями як виконавця інсценування, так і пов'язаних із ним осіб» [4, с. 332].

М.П. Яблоков указує на те, що під інсценуванням злочину слід розуміти штучне створення або зміну зацікавленими особами обстановки місця злочину з метою введення слідства в оману [5, с. 237].

Наведені вище точки зору вказують на наявність штучно створених елементів в обстановці злочину, функціональна спрямованість яких передбачає введення в оману слідства. Таким чином, під час дослідження обстановки злочину слідчий має звертати увагу на елементи, які за своєю природою суперечать логічному перебігу речей. Такі еле-

менти є негативними обставинами. Так, М.П. Яблоков наполягає на тому, що слідчий має відмітити і виявити негативні обставини, тобто фактичні дані, які, виходячи з розвитку події злочину та пояснень конкретних осіб, не мають відображатися в обстановці місця події або ж мають бути, проте вони відсутні [5, с. 237]. Як зазначив В.А. Овечкін, «..в інсценованій злочинцем обстановці місця певної події залишаються обставини, що суперечать припущенню слідчого про перебіг події – негативні обставини, виявлення яких може свідчити про наявність інсценування» [6, с. 38]. В.О. Коновалова визначає негативні обставини як фактичні дані, що, судячи з розвитку події, що відбулася, і поясненням конкретних осіб, не мають перебувати в обстановці місця події або ж повинні бути, але їх у наявності не виявилось [7, с. 54].

Можна говорити про те, що негативні обставини є наслідком дій злочинця, що знайшли своє відображення у слідовій картині злочину. А оскільки вказаний наслідок був сформований у результаті реалізації злочинної діяльності, то вбачається, що негативні обставини є одним із наслідків злочину.

Таким чином, складники обстановки злочину, що суперечать логіці нормального функціонування певних систем та є негативними обставинами, можна розглядати як наслідки злочину, що вказують на наявність інсценування як злочинного діяння, так і окремих його елементів.

Список використаної літератури:

1. Бахин В.П., Карпов Н.С. Преступная деятельность как объект криминалистического изучения. Лекции. Киев, 1999. 22 с.
2. Белкин Р.С. Противодействие расследованию и пути его преодоления криминалистическими и оперативно-розыскными средствами и методами. Криминалистическое обеспечение деятельности криминальной милиции и органов предварительного следствия / под ред. Т.В. Аверьяновой, Р.С. Белкина. Москва: Новый Юрист, 1997. С. 129.
3. Аленин Ю.П., Тищенко В.В. Особенности расследования тяжких преступлений против личности. Уч. пособие. О.: АО Бахва, 1996. 112 с.
4. Белкин Р.С. Противодействие расследованию и пути его преодоления криминалистическими и оперативно-розыскными средствами и методами. Криминалистическое обеспечение деятельности криминальной милиции органов предварительного расследования / под ред. Т.В. Аверьяновой, Р. С. Белкина. Москва, 1997. С. 128–132.

Ключові слова: негативні обставини, наслідки злочину, відображення, обстановка злочину, кримінальне правопорушення.

Ключевые слова: негативные обстоятельства, последствия преступления, отражение, последствия преступления, уголовное правонарушение.

Key words: negative circumstances, crime consequences, reflection, consequences of a crime, criminal offense.